

EUSKARAZKO UDAL JARDUERЕК BA AL DUTE LEGE BABES ERAGINKORRIK?

Lurraldea eta Hizkuntza II (2015)
Iñigo Urrutia (EHU)
2015eko otsailaren 5 eta 6an

Helburua

- ⦿ Lege aterkirik ba al da soziolinguistikoki euskaldunenak diren udalerrietan euskarazko funtzionamendu babesteko?
- ⦿ Erronkak eta mugak
 - ⦿ Zein dira arazo juridiko nagusiak
 - ⦿ Jurisprudentziarik berrienak ezarri dituen mugak
- ⦿ Proposamenak
 - Udal Lege proiektua
 - Egungo ordenamendu juridikoaz gaindi, zer proposa daiteke?

Abiapuntua

- Konstituzioko 3 art.: gazteleraren nagusitasuna (termino estrukturaletan)
 - **Gazteleradun eremu geografikoetan**: lurraldetasun printzipioa
 - **Berezko hizkuntzadun eremuetan**: pertsonaltasun printzipioa (ofizialtasun bikoitza: aukeratzeko eskubidea)
 - Lurraldetasun printzipiorik aplikatzerik ez (ofizial bakarra)
 - **Estatuko egitura politiko eta administratiboetan**: elebakartasuna (Senatuan, eskatzeko eskubidea...)
- Oinarri juridikoa -- Isla soziolinguistikoa
 - Estatuko botere publiko zentralekin: **ez erabilgarria**
 - Erkidegoan dauden botereekin: **ez da ezinbestekoa**

Zein da normalizazio prozesuaren helburua?

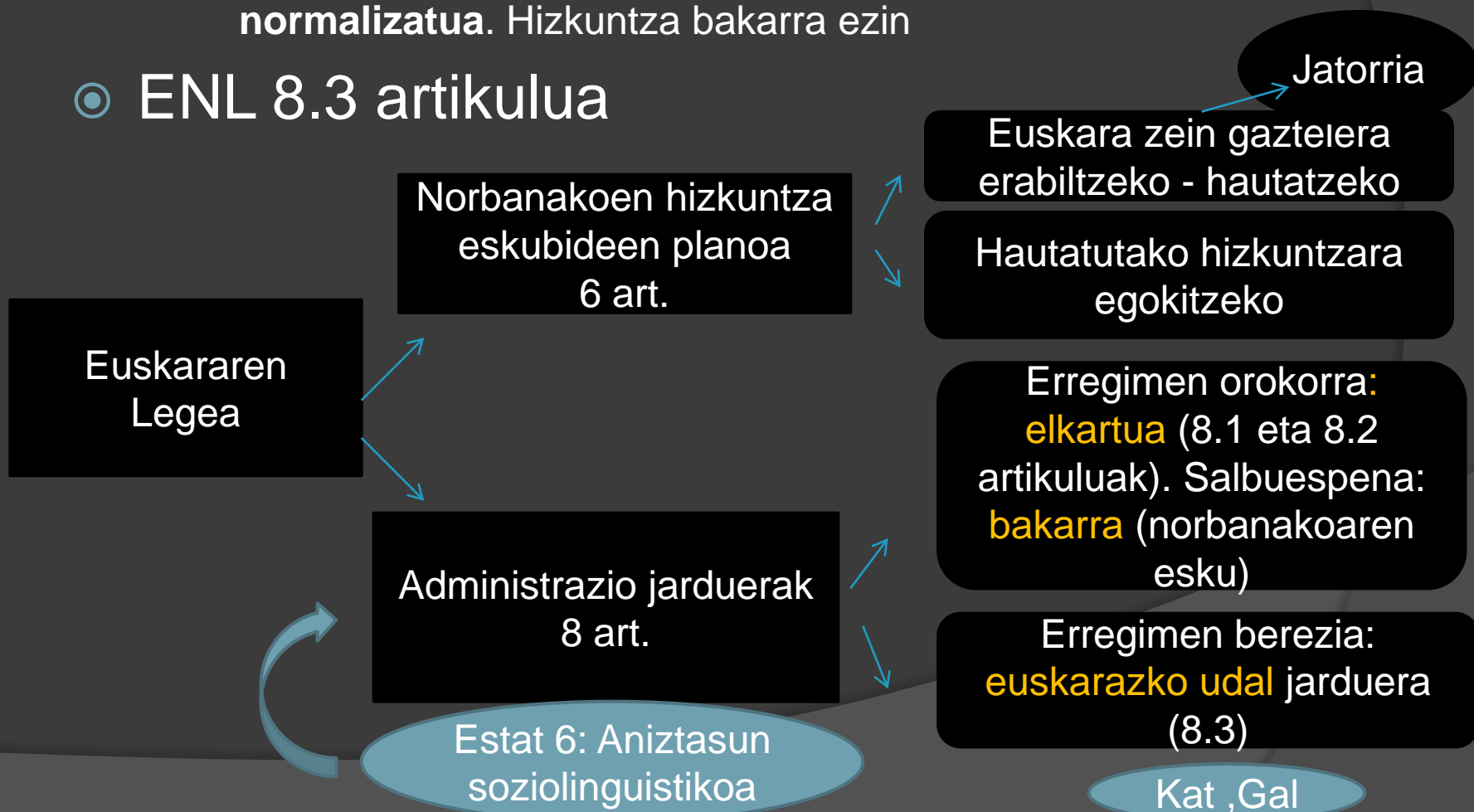
- Elebitasuna? Bi hizkuntzak ezagutzea / baliatzeko gaitasuna?
 - Helburu honek **inflexio puntura** eramán gaitzake, baina, bi hizkuntzak erabiltzeko gaitasuna izanik, **zergatik aukeratu euskara?**
 - Euskara eta gazteleraren **bizitasun etnolinguistiko** oso ezberdinak (hizkuntza eskaintzak: media, aisia...)
 - Gizartea elebiduntzea **ez da nahikoa hizkuntza desorekak** orekatzeko – hizkuntza erabilpenean faktore ugari eragina
 - Hizkuntza politikaren helburu gisa **hizkuntza liberalismoa** hartzeak zalantzak (bi hizkuntzen arteko aldeak horren nabarmenak direnean: ez normalizatua / funtzionalki osoa eta indartsua)

- Abiapuntua: Hizkuntza elkarteek ematen diote bizitasuna (bitalitatea) hizkuntzari
 - Hizkuntza politikak: bi perspektibak kontutan hartu
 - Indibiduala – eskubideak aitortu/bermatu - askatasuna
 - Kolektiboa (dimentsio soziala): **euskal (euskarazko) giza elkarteak indartzea helburu**: lege estaldura eskaini
 - Biak osagarriak
- Egungo paradigmak osatu : hizkuntza askatasun hutsetik → berezko hizkuntzaren eremu funtzionalak indartzera
 - Euskararen garapen normalizatua lortzeko: hizkuntza funtzioak eta **eremuak bermatu** / eremu horiei babes juridikoa eskaini (**ingurumen**)
 - Norbanakoak euskalduntzetik --> eremuak ere euskalduntzera
 - Euskaraz jardungo duten eremuak bermatu (toki administrazioa / eskola...)
- Juridikoki: lege estaldurarik eman dakioke planteamendu horri?

○ EAE- pertsonaltasun printzipioa (ofizialtasun bikoitza: aukeratzeko eskubidea)

- Lurraldetasun printzipiorik ez // Lehentasunik hizkuntza bati?
 - Zailtasun juridikoak
 - Ez errotik baztertu **berezko hizkuntza baliatuz jarduera normalizatua**. Hizkuntza bakarra ezin

○ ENL 8.3 artikulua

○ ENL 8.3 Artikulua

- Aurrekoan agindutakoa gora behera, herri-aginteek **euskara bakarrik** erabili ahal izango dute **toki-administrazioaren** esparruan baldin eta, udalerriaren **ezaugarri soziolinguistikoak** direla-eta, herritarren **eskubideak kaltetzen ez badira**”

○ KAE 82/1986 konstituziozkontrakoa

- “**la exclusión del castellano no es posible** porque se perjudican los derechos de los ciudadanos, que pueden alegar válidamente el desconocimiento de la lengua cooficial... el art. 8.3 viene a ser inconstitucional por **infracción de lo dispuesto en el art. 3.1** de la CE, en relación con la **no existencia del deber de conocimiento** del euskera en zona alguna del territorio del Estado, que resulta del art. 6 EAPV” (10 z.o.)

- Enfokea: ezagutzeko betebeharra-> ezagutzen denaren presuntzioa-> gazteleraren erabilpena

● **Irakurketa**

- Hizkuntza bat baztertzea ez da posible
- Modulatzaileen beharra: ohiko hizkuntza, normalean erabiliko den hizkuntza... **euskara bakarrik**
- Epaiak ez zuen adierazi bi hizkuntzak elkarren ondoan etorri behar direnik eragin juridiko ofizialak sortzeko
- Norbanakoei ezin zaie inposatu erabili nahi ez duten hizkuntza

○ Ondorenez...

- Erregimen bakarra
 - Erabilera elkartua testuinguru guztietan (salbu interesdunak): **baliozkotasun baldintza**
 - Sistema zurrunegia euskaldunenak diren gune soziolinguistikoentzat
 - Euskara izatez komunikazio tresna eraginkorra gazteleraren laguntzarik gabe
 - Hizkuntza eskubideak bermatu
 - Euskarazko jarduerak **babesgabe** edo estaldurarik gabe
 - Euskararen Legearen zurruntasuna

○ Katalunian, Galizian

- AG “**cabe que por ley autonómica resulte un uso prioritario del gallego**, siempre que se respeten los límites que representa el modelo lingüístico constitucional... y, por tanto, el derecho de todo ciudadano a usar el castellano tanto en sus relaciones con los poderes públicos – incluyendo la facultad de solicitar traducción al castellano cuando se alegue incomprensión del gallego- como en su participación, en condiciones de igualdad, en los asuntos y funciones públicas” (AGE 2000 irailaren 27koa, 7 zo)
- “el bilingüismo **no supone la obligación** de todas las Administraciones Públicas **de producir en las dos lenguas la totalidad de sus actuaciones**” (AGE 1997 apirila 15)
- Jurisprudentzia hori ez da aplikagarria suertatu EAE-n
 - Legearen indarrez erabilera simetrikoa
 - Epaitegiek jurisprudentzia oso murriztailea

- ◉ **EAE Auzitegi Nagusiko Epaia 1991ko abenduaren 31koa** euskara hutsezko udal jarduerak konstituzioz kontratatzat dira, eta horrek “convierte en inoperantes las manifestaciones de la contestación a la demanda acerca de que se mantiene la posibilidad de relacionarse en castellano con el ciudadano que así lo requiera” (FJ 3)
- ◉ **AGE 2001eko uztailaren 9koa (RJ 2001, 8753) eta 2000 urriaren 27koa (RJ 2001, 445)** "el fomento y desarrollo del uso del euskera no es competencia de los municipios, pues de forma inequívoca tal competencia corresponde a la Comunidad Autónoma del País Vasco según establece el artículo 6 del Estatuto de Autonomía
- ◉ **AGE 2000 urriaren 27koa** "...las Mancomunidades de entes locales sólo pueden constituirse de forma válida para la realización de fines que consistan en la prestación de servicios de competencia municipal. El fomento y desarrollo del uso del Euskera no es competencia de los municipios
- ◉ **EAE Auzitegi Nagusiko Epaia 2007ko otsailaren 12koa:** como especie de cláusula de salvaguarda, se reconoce el derecho a ser atendido en Castellano, cláusula residual y sin contenido real alguno cuando previamente se está indicando que más del 90% de los vecinos son vascoparlantes (a lo que cabe responder con que no se acredita tal extremo)
- ◉ concluimos de igual forma en cuanto a los rótulos de establecimientos y al etiquetaje de mercaderías, es más, **la expresión *al menos en Euskera* supone que bastará con que se utilice este de donde nuevamente queda en evidencia la intención de suprimir el habla y la grafía Española o castellana**

- **EAE Auzitegi Nagusiko Epaia, 2010ko irailaren 30koa:** “*Fomento del euskera en el municipio de Agurain*: comprende los artículos 15 a 22. Como afirma el Abogado del Estado, el contenido de los preceptos, **establece una evidente «discriminación positiva» a favor del euskera y en detrimento del castellano, preferencia que vulnera el principio de igualdad y la normativa relativa a la cooficialidad del castellano.**
- **Auzitegi Gorena 2000ko urtarrilaren 26koa (Lekeitio)** “Según la tesis de la Corporación recurrente la norma parcialmente anulada únicamente trata de potenciar el uso de la lengua vasca, de conformidad con el elevado porcentaje de vascoparlantes existente en el municipio, y se limita a regular el uso del **euskera** en el ámbito de la Administración Municipal, de suerte que ningún habitante de la zona se ve compelido a utilizar de forma exclusiva una única lengua ... no puede soslayarse la clara infracción del artículo 3.1 de la Constitución, en relación con el principio de igualdad proclamado en su artículo 14, desde el momento en que el deber de conocimiento del idioma castellano y el derecho a utilizarlo no queda limitado al ámbito de las relaciones privadas, sino que se impone asimismo en el campo de las que han de mantenerse con la misma Administración. (FJ 2)
- **AGE 1999ko ekainaren 22koa (RJ 1999\6401) FJ 6:** “**los artículos 4, 5, 17, 19, 20, 40, 42 y 44 de la Ordenanza disponen que todas las actuaciones, diligencias y comunicaciones se harán en euskera, y es claro, que esa previsión expresa, infringe lo dispuesto en el artículo 3.1 de la Constitución,** que tras disponer que el castellano es la lengua oficial del Estado, declara que todos los españoles tiene el derecho a usarla y el deber de conocerla
- **Babesik ez**
- **Ezegonkortasuna oinarri juridikoetan**

- Toki Erregimenaren Oinarriak arautzen dituen Legeak, bere 56.1, **Estatuko Administrazioari aktak helarazteko beharra** (euskaraz?)
 - **EAE Auzitegi Nagusiko Epaia 2014ko uztailaren 11koa (Lekeitio)**: “en las relaciones interadministrativas ... el legislador ha dejado claro que las notificaciones se hagan en ambos idiomas” (4 Z.o.)
 - euskarazko udal jardueren lege-estaldura eza
- Bestelako bide juridikorik auzia konpontzeko?
 - Eskualde edo Eremu Urriko hizkuntzei buruzko **Europako Karta, 9.2 art.** “no rechazar la validez de los documentos jurídicos elaborados dentro del ámbito del Estado por el solo hecho de que estén redactados en una lengua regional o minoritaria”
 - Administrazioek hizkuntza ofizialetan jasotako dokumentuak onartzeko beharra dute, itzulpena eskatzerik ez dutelarik.
 - 50/1999, de 6 de abril de 1999, 9 ZO. Autonomia Erkidego batetik bestera berezko hizkuntzan dokumentuak bidal daitezke
 - Exigir en estos casos la traducción de los documentos supone desconocer la existencia de una lengua que en esa Comunidad Autónoma tiene igualmente carácter oficial, lo que constituye una vulneración del art. 3.2 C.E. y de los correlativos preceptos estatutarios en el que se reconoce el carácter oficial de otras lenguas distintas al castellano

⦿ Hizkuntza ofizial bakarrean buruturiko jardueren erabateko baliozkotasuna

- “la utilización por los poderes públicos de una sola de las lenguas cooficiales puede hacerse indistintamente, por propia iniciativa o incluso a elección de los interesados, **cuando así se regule**, siempre que **no se lesionen los derechos de ningún interesado** que pueda alegar válidamente el desconocimiento de la lengua utilizada... KAE 82/1986, 9 ZO
- Modulatzailea: administratuek dituzten hizkuntza eskubideak errespetatzea

⦿ Paradigma berria: hizkuntza ofizialen arteko **saihestezineko oreka** (KAE 31/2010)

- el concepto de “preferencia”, por su propio tenor, ... **implica la primacía** de una lengua sobre otra en el territorio de la Comunidad Autónoma, imponiendo, en definitiva, la **prescripción de un uso prioritario de una de ellas**, en este caso, del catalán sobre el castellano, **en perjuicio del equilibrio inexcusable** entre dos lenguas igualmente oficiales y que en ningún caso pueden tener un trato privilegiado (14 zo)
- *Uso preferente* / **lehentasunezko hizkuntza konstituziozkontrakoa (14 ZO)**.
- Berezko hizkuntzaren kontzeptuak ez du balio bati lehentasuna emateko.

◉ SALBUESPEN MODURA

◉ Saihestezineko Orekaren printzipioa malgutu

- sin perjuicio de que el legislador pueda adoptar, en su caso, las adecuadas y proporcionadas medidas de política lingüística tendentes a **corregir, de existir, situaciones históricas de desequilibrio** de una de las lenguas oficiales respecto de la otra, subsanando así la **posición secundaria o de postergación** que alguna de ellas pudiera tener.
- Berezko hizkuntzaren aldeko tratamendu asimetriko positiboak zilegi
- Hizkuntzen arteko berdintasun materialaren irizpidea
- Neurri asimetrikoek test bikoitza gainditu behar dituzte:
 - Beharrezkotasuna
 - eta proportzionaltasuna.

◎ Jakinarazpenak hautatutako hizkuntzan jasotzeko eskubidea inolako formaltasun ez baldintzarik eskatu gabe

- las entidades públicas, instituciones y empresas a que el precepto se refiere, **pueden utilizar la lengua catalana con normalidad**, sin perjuicio de poder utilizar también con normalidad el castellano, en sus relaciones internas, en las relaciones entre ellas y en sus comunicaciones con los particulares, siempre que se arbitren los mecanismos pertinentes para que **el derecho de los ciudadanos a recibir tales comunicaciones en castellano pueda hacerse efectivo sin formalidades ni condiciones que redunden para ellos en una carga u obligación** que les constituya en la posición de sujeto activo en sus relaciones con la Administración pública”
- Barne erabilera – Kanpo erabilera – hiritarrak ez du adierazi behar
- Printzipio orokorra Administrazio guztientzako
- “Carga” : ez ezerosotasun arina
- Administrazioa adi egon: aukeraketa ahalbidetu

Udal lege proiektua

- Berrikuntza: elebitasun simetrikoa malgutzen da, hizkuntza bat bakarraren erabilpena
- Euskara (eta gaztelera)
 - Zerbitzu hizkuntza / Lan Hizkuntza (será lengua) (ez bakarra)
 - Erabilera normala eta orokorrekoa (Kat. Udal legea - katalanarentzat)
 - Betiere, bermatuz norbanakoen aukeraketa eskubidea zuzentzeko (aktiboa) / harrera hartzeko (pasiboa)
 - Delimitatzailerik ez? Normalkuntza prozesuaren arabera / egoera soziolinguistikoaren arabera...

© 6.2 *Las convocatorias, órdenes del día, mociones, votos particulares, propuestas de acuerdo, dictámenes de las comisiones informativas, acuerdos y actas de los órganos de las entidades locales podrán ser redactados en euskera. Esta facultad podrá ejercerse, en los supuestos anteriormente mencionados, siempre que no se lesionen los derechos de ningún miembro de la entidad local que pueda alegar válidamente el desconocimiento del euskera, sin perjuicio de lo previsto en la Ley 10/1982 , ...*

- 2568/1986 Errege Dekretua, azaroaren 28koa, Entitate Lokalen Organizazio, Funtzionamendu eta Erregimen Juridikoari buruzkoak (86.1 eta 110.2) + akordioak
- Zerrenda hori itxia edo zabala da?
 - idazkariaren txostenak, kontu-hartzaileak lantzen dituenak, proiektu teknikoak, pleguak, ofizioak...administrazio espedienteak osatzen dituztenak
 - bukaeran klausula ireki bat gehitzea
- Baldintza: udal korporazioko norbaitek euskara ezagutzen ez duela modu zilegian alegatzerik badu
 - zinegotziek gaztelera dakitela dioen presuntzioa indarra galduz
- Euskararen Legeari erreferentzia
 - ez da argia (Euskararen Legeak idazkera elebiduna ezartzen baitu: aipatzen ez diren dokumentuetarako?)
 - Euskarazko dokumentuak interesdunen bati jakinarazi (hobe 6.1era ermisioa)

⦿ 6.3 Con independencia de que las entidades locales **puedan emplear una de las dos** lenguas oficiales dentro de la Comunidad Autónoma de Euskadi en sus relaciones **internas** o en sus relaciones con cualquier **otra Administración** Pública o incluso, en sus comunicaciones **con los particulares**, deberán arbitrar los mecanismos pertinentes para que el derecho de los ciudadanos a recibir tales comunicaciones en la otra lengua oficial pueda hacerse efectiva sin formalidades ni condiciones que comporten a los ciudadanos una carga u obligación

⦿ 2 gauza adierazten ditu:

- A) toki administrazioek hizkuntza ofizialetatik **bat bakarra erabil** dezakete
 - Sistema? indistintoa (nork aukeratu, zein kasutan) / Bitarikoa: elebiduna + euskarazkoa?
- B) hiritarrei komunikazioak helarazteari begira, mekanismoren bat aurreikusi **aukeratutako hizkuntzan** helarazteko (kargarik edo betebeharririk gabe)
 - Hizkuntza aukeraketa eskubideari erraztasunak eman.
 - Informaziorik / Zantzurik badira
 - Ez du elebidunez jardutea inposatzen
 - Administrazioak asmatzen ez duenean (edo gaziki interpretatzen duenean) zein den hiritarraren aukera linguistikoa? Hizkuntza ofizialean: jarduera baliozkoa / Jakinarazpenak akatsa: eraginkortasunik ez. 2 irtenbide (eskatu / jakinarazpen okerrari geldiera-eragina aitortu: “lege batek”)

◎ 7 artikulua: hizkuntza eskumenak argitu

- 4 para. hizkuntza paisaia elebitasuna

- Gutxienez (euskaraz behintzat): euskararen presentzia bermatu
- Udalen esku (autonomia)

- 7. para. administrazioen arteko harremanetan euskararen erabilpena arian-arian sustatuko dela ezartzen da, akordioaren bideari lehentasuna emanez

- Akordio edo lankidetzaren hitzarmen baten menpe?
- Egokitzeko beharra
- Kontraesankorra: euskara sustatu erabilera indistintoa

◎ Balantzea

● Aurrerapausoa

- Euskarazko administrazio jarduerak legez ahalbideratu
- Udal eskumena argitu / Eskumenaz gain **sustatuko dutela** (7.1, 7.2)

● Ez da araubide espezifikorik jaso udalerrri euskaldunentzat

- Errealitate desberdinak: babes berezia

● Proiektuak jaso ez dituen gaiak:

- Kontratu bidezko jardueretan edo zerbitzuetan, hizkuntza baldintzak beteko direla (Eusko Jaurlaritzak 2006ko otsailaren 28an)
- Nazio gaikuntza duten funtzionarioen erregimena osatu: euskararen ezagutza kontutan hartuko dela horniketa lehiaketetan
- Hizkuntza Eskakizunen sistema Udalerrietan aplikatuko da : euskararen ezagutza udalerriko errealitate soziolinguistikoari egokituz
- Hizkuntza aldetiko zerga pizgarriak – Batzar Nagusietako Foru Arauak

Proposamena

- ⊙ Estatus juridiko orokorraren balizko aldakuntza – hizkuntzaren gaia
 - Berezko hizkuntzaren planoa
 - Ofizialtasunaren planoa
- ⊙ Lurraldetasuna – pertsonaltasuna
 - Portzentajeak: zerbitzu hizkuntza
 - >%75 elebakarra
 - < 70% elebiduna
- ⊙ Eragin linguistikoaren neurketa – neurri zuzentzaile eraginkorrak

Eskerrik asko